

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τέταρτο τμήμα)

της 22ας Μαρτίου 2012 (*)

«Οδηγία 2001/42/ΕΚ — Εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων — Έννοια των σχεδίων και προγραμμάτων “που απαιτούνται βάσει νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών διατάξεων” — Δυνατότητα εφαρμογής της οδηγίας αυτής σε διαδικασία ολικής ή μερικής καταργήσεως σχεδίου χρήσεως του εδάφους»

Στην υπόθεση C-567/10,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Cour constitutionnelle (Βέλγιο) με απόφαση της 25ης Νοεμβρίου 2010, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 3 Δεκεμβρίου 2010, στο πλαίσιο της δίκης

Inter-Environnement Bruxelles ASBL,

Pétitions-Patrimoine ASBL,

Atelier de Recherche et d'Action Urbaines ASBL

κατά

Région de Bruxelles-Capitale,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τέταρτο τμήμα),

συγκείμενο από τους J.-C. Bonichot, πρόεδρο τμήματος, A. Prechal, L. Bay Larsen, C. Toader (εισηγήτρια) και E. Jarašiūnas, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: J. Kokott

γραμματέας: R. Šeres, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 27ης Οκτωβρίου 2011,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- οι εταιρίες Inter-Environnement Βρυξέλλες ASBL, Pétitions-Patrimoine ASBL και Atelier de Recherche et d'Action Urbaines ASBL, εκπροσωπούμενες από την J. Sambon, avocat,
- η Βελγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον T. Materne, επικουρούμενο από τον J. Sautois, avocate,
- η Τσεχική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους M. Smolek και D. Hadroušek,
- η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από την H. Walker,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους P. Oliver και A. Μαργέλη,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελία που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 17ης Νοεμβρίου 2011,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/42/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 2001, σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων (EE L 197, σ. 30).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ των μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα ενώσεων βελγικού δικαίου Inter-Environnement Bruxelles ASBL, Pétitions-Patrimoine ASBL και Atelier de Recherche et d'Action Urbaines ASBL, και της Région de Bruxelles-Capitale [Περιφέρειας Βρυξελλών-Πρωτεύουσας], που αφορά αίτημα μερικής ακυρώσεως της διατάξεως της 14ης Μαΐου 2009 περί τροποποιήσεως της διατάξεως της 13ης Μαΐου 2004 για την κύρωση του code bruxellois de l'aménagement du territoire (*Moniteur belge* της 27ης Μαΐου 2009, σ. 38913, στο εξής: διάταξη του 2009).

Το νομικό πλαίσιο*Το δίκαιο της Ένωσης*

Η οδηγία 2001/42

- 3 Οι σκοποί της οδηγίας 2001/42 προκύπτουν ιδίως από το άρθρο της 1, κατά το οποίο:

«Στόχος της [εν λόγω] οδηγίας είναι η υψηλού επιπέδου προστασία του περιβάλλοντος και η ενσωμάτωση περιβαλλοντικών ζητημάτων στην προετοιμασία και θέσπιση σχεδίων και προγραμμάτων με σκοπό την προώθηση βιώσιμης ανάπτυξης, εξασφαλίζοντας ότι, σύμφωνα με την παρούσα οδηγία, θα γίνεται εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων για ορισμένα σχέδια και προγράμματα που ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον.»

- 4 Τα σχέδια και προγράμματα ορίζονται στο άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/42 ως εξής:

«Για τους σκοπούς της [...] οδηγίας:

α) ως “σχέδια και προγράμματα” νοούνται τα σχέδια και προγράμματα, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που συγχρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, καθώς και οι τροποποιήσεις τους:

- που εκπονούνται ή/και εγκρίνονται από μια αρχή σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο ή που εκπονούνται από μια αρχή προκειμένου να εγκριθούν, μέσω νομοθετικής διαδικασίας, από το Κοινοβούλιο ή την Κυβέρνηση, και
- που απαιτούνται βάσει νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών διατάξεων».

- 5 Το άρθρο 3 της οδηγίας 2001/42, που ορίζει το πεδίο εφαρμογής της, έχει ως εξής:

«1. Πραγματοποιείται εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων, σύμφωνα με τα άρθρα 4 έως 9, για σχέδια και προγράμματα που αναφέρονται στις παραγράφους 2 έως 4, και τα οποία ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον.

2. Με την επιφύλαξη της παραγράφου 3, πραγματοποιείται εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων για όλα τα σχέδια και προγράμματα:

α) τα οποία εκπονούνται για τη γεωργία, δασοπονία, αλιεία, ενέργεια, βιομηχανία, μεταφορές, διαχείριση αποβλήτων, διαχείριση υδάτινων πόρων, τηλεπικοινωνίες, τουρισμό, χωροταξία ή χρήση του εδάφους και τα οποία καθορίζουν το πλαίσιο για μελλοντικές άδειες έργων που απαριθμούνται στα παραρτήματα I και II της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ, ή

β) για τα οποία, λόγω των συνεπειών που ενδέχεται να έχουν σε ορισμένους τόπους, απαιτείται εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων σύμφωνα με τα άρθρα 6 και 7 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ.

3. Τα αναφερόμενα στην παράγραφο 2 σχέδια και προγράμματα που καθορίζουν τη χρήση μικρών περιοχών σε τοπικό επίπεδο και οι ήσσονες τροποποιήσεις των αναφερόμενων στην παράγραφο 2 σχεδίων και προγραμμάτων υποβάλλονται σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων μόνον όταν τα κράτη μέλη αποφασίζουν ότι ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον.

4. Τα κράτη μέλη αποφασίζουν εάν τα σχέδια και προγράμματα, πλην των αναφερόμενων στην παράγραφο 2, τα οποία καθορίζουν το πλαίσιο για μελλοντικές άδειες έργων, ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον.

5. Τα κράτη μέλη αποφασίζουν κατά πόσον τα σχέδια και προγράμματα που αναφέρονται στις ανωτέρω παραγράφους 3 και 4 ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον είτε εξετάζοντας χωριστά κάθε περίπτωση είτε καθορίζοντας συγκεκριμένους τύπους σχεδίων και προγραμμάτων είτε συνδυάζοντας τις δύο αυτές προσεγγίσεις. Προς τον σκοπό αυτό τα κράτη μέλη λαμβάνουν υπόψη σε κάθε περίπτωση τα κατάλληλα κριτήρια που εκτίθενται στο παράρτημα ΙΙ προκειμένου να διασφαλίζεται ότι τα σχέδια και προγράμματα που ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον καλύπτονται από την παρούσα οδηγία.

[...]

6 Κατά το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/42:

«Σε περίπτωση που απαιτείται εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων σύμφωνα με το άρθρο 3 παράγραφος 1, εκπονείται περιβαλλοντική μελέτη στην οποία εντοπίζονται, περιγράφονται και αξιολογούνται οι ενδεχόμενες σημαντικές επιπτώσεις που θα έχει στο περιβάλλον η εφαρμογή του σχεδίου ή προγράμματος, καθώς και λογικές εναλλακτικές δυνατότητες λαμβανομένων υπόψη των στόχων και του γεωγραφικού πεδίου εφαρμογής του σχεδίου ή προγράμματος. Οι πληροφορίες που πρέπει να παρέχονται γι' αυτό το σκοπό περιέχονται στο παράρτημα Ι.»

7 Το παράρτημα Ι της οδηγίας αυτής, που περιλαμβάνει τις «Πληροφορίες που αναφέρονται στο άρθρο 5, παράγραφος 1», όσον αφορά την κατάρτιση της εκθέσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, έχει ως εξής:

«Οι πληροφορίες που πρέπει να παρέχονται σύμφωνα με το άρθρο 5, παράγραφος 1, με την επιφύλαξη του άρθρου 5, παράγραφοι 2 και 3, είναι οι εξής:

[...]

β) οι σχετικές πτυχές της τρέχουσας κατάστασης του περιβάλλοντος και η βάση αυτής πιθανή εξέλιξη εάν δεν εφαρμοστεί το σχέδιο ή πρόγραμμα,

[...]

Το εθνικό δίκαιο

8 Το άρθρο 13 του code bruxellois de l'aménagement du territoire (κώδικα χωροταξίας της Περιφέρειας των Βρυξελλών), όπως τροποποιήθηκε με τη διάταξη του 2009 (στο εξής: CoBAT), το οποίο αριθμεί τις διάφορες κατηγορίες σχεδίων προς εκπόνηση για τη Région Bruxelles-Capitale, έχει ως εξής:

«Η ανάπτυξη και η χωροταξία της Περιφέρειας [...] καθορίζονται βάσει των ακόλουθων σχεδίων:

1. του περιφερειακού σχεδίου αναπτύξεως·
2. του περιφερειακού σχεδίου χρήσεως του εδάφους·
3. των κοινών αναπτυξιακών σχεδίων·

4. του ειδικού σχεδίου χρήσεως του εδάφους [στο εξής: ειδικό σχέδιο χρήσεως του εδάφους].»
- 9 Όσον αφορά την εκπόνηση των ειδικών σχεδίων χρήσεως του εδάφους, το άρθρο 40 του CoBAT ορίζει τα εξής:
- «Κάθε κοινότητα της Περιφέρειας εκπονεί, είτε αυτεπαγγέλτως είτε εντός της ταχθείσας προς τούτο από την Κυβέρνηση προθεσμίας, ειδικά σχέδια χρήσεως του εδάφους.»
- 10 Όσον αφορά την κατάργηση των σχεδίων αυτών, το άρθρο 58 του CoBAT προβλέπει τα εξής:
- «Το κοινοτικό συμβούλιο μπορεί, είτε αυτεπαγγέλτως είτε κατόπιν αιτήσεως υποβληθείσας σύμφωνα με το άρθρο 51, να αποφασίσει την κατάργηση ενός ειδικού σχεδίου χρήσεως του εδάφους για το σύνολο ή για τμήμα του εδάφους που υπάγεται στη δικαιοδοσία του.
- Η Κυβέρνηση δύναται, υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 54 και με αιτιολογημένη πράξη, να αποφασίσει την εν όλω ή εν μέρει κατάργηση ενός ειδικού σχεδίου χρήσεως του εδάφους.
- Στην περίπτωση αυτή, καλεί το κοινοτικό συμβούλιο να ενεργήσει σύμφωνα με το παρόν άρθρο και τάσσει τις προθεσμίες εντός των οποίων το κοινοτικό συμβούλιο πρέπει να της υποβάλει προς έγκριση την απόφαση περί καταργήσεως του ειδικού σχεδίου χρήσεως του εδάφους, περί δημόσιας διαβουλεύσεως και περί διαβιβάσεως του πλήρους φακέλου, ούτως ώστε να χωρήσει η έγκριση της αποφάσεως περί καταργήσεως σύμφωνα με το άρθρο 61.
- Στην περίπτωση που το κοινοτικό συμβούλιο απορρίψει την πρόταση της Κυβερνήσεως ή δεν τηρήσει τις ταχθείσες προθεσμίες, η Κυβέρνηση μπορεί να προχωρήσει αντ' αυτού στην κατάργηση του ειδικού σχεδίου χρήσεως του εδάφους, σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπει το παρόν άρθρο.»

11 Επιπλέον, το άρθρο 59 του CoBAT ορίζει τα εξής:

«Το κοινοτικό συμβούλιο υιοθετεί σχέδιο αποφάσεως περί καταργήσεως ενός ειδικού σχεδίου χρήσεως του εδάφους, το οποίο συνοδεύεται από έκθεση με την οποία διευκρινίζονται οι λόγοι για τους οποίους προτιμήθηκε η κατάργηση του ειδικού σχεδίου χρήσεως του εδάφους έναντι της τροποποίησώς του, και το υποβάλλει σε δημόσια διαβούλευση. Στην περίπτωση του άρθρου 58, τελευταίο εδάφιο, η προαναφερθείσα έκθεση καταρτίζεται από την Κυβέρνηση.

Η εν λόγω διαβούλευση γνωστοποιείται στο κοινό τόσο με τοιχοκόλληση όσο και με δημοσίευση σχετικής ανακοινώσεως στον *Moniteur belge* και σε τρεις τουλάχιστον εφημερίδες στη γαλλική και τρεις στην ολλανδική γλώσσα που κυκλοφορούν στην Περιφέρεια σύμφωνα με τους όρους που θέτει η Κυβέρνηση.

Η δημόσια διαβούλευση διαρκεί τριάντα ημέρες. Οι ενστάσεις και παρατηρήσεις υποβάλλονται στο κοινοτικό συμβούλιο εντός της προθεσμίας αυτής και προσαρτώνται στο πρακτικό περατώσεως της διαβουλεύσεως. Το πρακτικό αυτό συντάσσεται από το κοινοτικό συμβούλιο εντός δεκαπέντε ημερών από τη λήξη της διαδικασίας δημόσιας διαβουλεύσεως.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

12 Όπως προκύπτει από την αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, οι προσφεύγουσες της κύριας δίκης, με την προσφυγή τους περί μερικής ακυρώσεως της διατάξεως του 2009, προέβαλαν ενώπιον του Cour constitutionnelle ένα μόνο λόγο ακυρώσεως αντλούμενο από ασυμβατότητα των άρθρων 58 και 59 του CoBAT με την οδηγία 2001/42, στο μέτρο που δεν προβλέπουν την εκπόνηση μελέτης για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις στην περίπτωση εν όλω ή εν μέρει καταργήσεως ενός ειδικού σχεδίου χρήσεως του εδάφους.

13 Όσον αφορά τη διαδικασία καταργήσεως, οι προσφεύγουσες της κύριας δίκης υποστήριξαν ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου ότι, μολονότι το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/42 αφορά τυπικώς μόνον τη θέσπιση και την τροποποίηση σχεδίων χρήσεως του εδάφους, η οδηγία αυτή, προκειμένου να διατηρήσει την πρακτική αποτελεσματικότητά της, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι έχει

εφαρμογή και σε περιπτώσεις καταργήσεως των εν λόγω σχεδίων. Εν προκειμένω, η κατάργηση ενός ειδικού σχεδίου χρήσεως του εδάφους μεταβάλλει το πλαίσιο εντός του οποίου χορηγούνται οι πολεοδομικές άδειες και δύναται να τροποποιήσει το πλαίσιο χορηγήσεως αδειών για μελλοντικά σχέδια.

- 14 Επιπλέον, οι προσφεύγουσες της κύριας δίκης επισήμαναν ότι «σχέδια και προγράμματα», κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο α', της εν λόγω οδηγίας, είναι εν γένει τα σχέδια που προβλέπονται από τις εθνικές νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις και όχι μόνον εκείνα που είναι υποχρεωτικό να εγκριθούν βάσει των διατάξεων αυτών. Κατά τις προσφεύγουσες της κύριας δίκης, δεν συνάδει με τον σκοπό και την πρακτική αποτελεσματικότητα της οδηγίας 2001/42 ο αποκλεισμός από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής μιας πράξεως καταργήσεως της οποίας η έκδοση, καίτοι προαιρετική, έχει πραγματοποιηθεί.
- 15 Αντιθέτως, κατά τη Région de Bruxelles-Capitale, ένα χωροταξικό σχέδιο, μετά την κατάργησή του, δεν καθορίζει πλέον αυτό καθαυτό το κανονιστικό πλαίσιο εντός του οποίου θα μπορούσε να επιτραπεί η εφαρμογή των σχεδίων για το οικείο έδαφος. Ειδικότερα, κατόπιν της καταργήσεώς του, ένα ειδικό σχέδιο χρήσεως του εδάφους δεν μπορεί πλέον να χαρακτηριστεί ως σχέδιο εκπονηθέν για τον χωροταξικό τομέα κατά την έννοια της οδηγίας 2001/42. Επιπλέον, κατά το άρθρο 2, στοιχείο α', η οδηγία αυτή δεν έχει πλέον εφαρμογή στις πράξεις καταργήσεως, οι οποίες είναι καταρχήν προαιρετικές.
- 16 Το αιτούν δικαστήριο διαπιστώνει ότι οι σχετικές με τη διαδικασία εκπόνησεως ειδικού σχεδίου χρήσεως του εδάφους διατάξεις, που προβλέπουν δημόσια διαβούλευση, η προσφυγή σε διάφορες υπηρεσίες και αρχές, καθώς και η εκπόνηση μελέτης για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις δεν έχουν εφαρμογή στη διαδικασία καταργήσεως των ίδιων αυτών σχεδίων.
- 17 Μολονότι το εν λόγω δικαστήριο διαπιστώνει ότι το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/42 δεν αφορά την κατάργηση των σχεδίων, επισημαίνει εντούτοις ότι από το άρθρο 3, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας αυτής προκύπτει ότι η περιβαλλοντική εκτίμηση δεν πρέπει να άπτεται μόνον των εθνικών πράξεων που καθορίζουν τους κανόνες χωροταξίας, αλλά και εκείνων που καθορίζουν το πλαίσιο εντός του οποίου η εφαρμογή σχεδίων μπορεί να επιτραπεί στο μέλλον. Συνεπώς, μια κυβερνητική πράξη της Région de Bruxelles-Capitale που εντάσσεται σε ένα σύνολο χωροταξικών σχεδίων θα έπρεπε επίσης να υποβάλλεται στη διαδικασία αυτή όταν έχει ως μοναδικό σκοπό την κατάργηση των σχεδίων.
- 18 Περαιτέρω, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι από τις προπαρασκευαστικές πράξεις της οδηγίας 2001/42 προκύπτει ότι το άρθρο 2, στοιχείο α', δεύτερη περίπτωση, της οδηγίας αυτής προβλέπει την εφαρμογή της μόνο στα σχέδια και προγράμματα που απαιτούνται βάσει νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών διατάξεων. Εν προκειμένω, το άρθρο 40 του CoBAT απαιτεί την εκπόνηση ειδικών σχεδίων χρήσεως του εδάφους για κάθε κοινότητα της Région de Bruxelles-Capitale. Επί του σημείου αυτού, πάντως, δίστανται οι απόψεις των διαδίκων. Επιπλέον, το αιτούν δικαστήριο τονίζει ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις, η κοινοτική αρχή μπορεί να αρνηθεί να προχωρήσει στην εκπόνηση ειδικού σχεδίου χρήσεως του εδάφους.
- 19 Λαμβανομένων υπόψη των ως άνω διαφορών στην ερμηνεία της οδηγίας 2001/42, το Cour constitutionnelle αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Πρέπει να θεωρηθεί ότι ο ορισμός της έννοιας των “σχεδίων και προγραμμάτων” που περιέχεται στο άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/42 [...] αποκλείει του πεδίου εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας διαδικασία ολικής ή μερικής καταργήσεως ειδικού σχεδίου χρήσεως του εδάφους που προβλέπεται από τα άρθρα 58 έως 63 του CoBAT;
- 2) Έχει η έκφραση “που απαιτούνται”, όπως αυτή χρησιμοποιείται στο άρθρο 2, στοιχείο α', της εν λόγω οδηγίας, την έννοια ότι δεν εμπίπτουν στον ορισμό της έννοιας “σχέδια και προγράμματα” τα οποία, ενώ προβλέπονται από νομοθετικές διατάξεις, δεν είναι υποχρεωτικό να εγκριθούν, όπως είναι τα ειδικά σχέδια χρήσεως του εδάφους τα οποία αφορά το άρθρο 40 του CoBAT;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων*Προκαταρκτικές παρατηρήσεις*

- 20 Πρέπει να τονιστεί, ευθύς εξαρχής, ότι θεμελιώδης σκοπός της οδηγίας 2001/42, όπως προκύπτει από το άρθρο της 1, είναι η υποβολή σε εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, στο στάδιο της εκπόνησης και πριν από την έγκρισή τους, ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων που ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον (απόφαση της 17ης Ιουνίου 2010, C-105/09 και C-110/09, Terre wallonne και Inter-Environnement Wallonie, Συλλογή 2010, σ. I-5611, σκέψη 32).
- 21 Οσάκις η οδηγία 2001/42 απαιτεί μια τέτοια εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, τότε η οδηγία αυτή ορίζει τους ελάχιστους κανόνες για την εκπόνηση της περιβαλλοντικής μελέτης, την εφαρμογή της διαδικασίας διαβουλεύσεων, τη συνεκτίμηση των αποτελεσμάτων της περιβαλλοντικής εκτίμησης καθώς και την παροχή πληροφοριών σχετικά με την απόφαση που λαμβάνεται μετά το πέρας της εκτιμήσεως (προαναφερθείσα απόφαση Terre wallonne και Inter-Environnement Wallonie, σκέψη 33).
- 22 Το άρθρο 2 της οδηγίας 2001/42, που περιέχει τους σχετικούς ορισμούς, προβλέπει ότι η οδηγία αυτή έχει εφαρμογή στα σχέδια και προγράμματα που απαιτούνται βάσει νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών διατάξεων και που εκπονούνται και/ή εγκρίνονται από εθνική, περιφερειακή ή τοπική αρχή προκειμένου να εγκριθούν από το κοινοβούλιο ή από την κυβέρνηση στο πλαίσιο νομοθετικής διαδικασίας, καθώς και στις τροποποιήσεις τους.
- 23 Το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να ερμηνεύσει το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας αυτής όσον αφορά τόσο την έννοια της πράξεως καταργήσεως (πρώτο ερώτημα) όσο και την έννοια των σχεδίων και προγραμμάτων «που απαιτούνται βάσει νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών διατάξεων» (δεύτερο ερώτημα).

Επί του δευτέρου ερωτήματος

- 24 Με το δεύτερο ερώτημά του, το οποίο πρέπει να εξετασθεί κατά προτεραιότητα καθόσον αφορά αυτή καθαυτή την έννοια των σχεδίων και προγραμμάτων, το αιτούν δικαστήριο ερωτά το Δικαστήριο αν η προϋπόθεση του άρθρου 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/42, κατά την οποία τα σχέδια και προγράμματα που αφορά η διάταξη αυτή είναι εκείνα που «απαιτούνται βάσει νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών διατάξεων», πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι εφαρμόζεται σε σχέδια και προγράμματα όπως τα επίδικα στην κύρια δίκη χωροταξικά σχέδια, τα οποία προβλέπονται από την εθνική νομοθεσία, αλλά δεν είναι υποχρεωτικό να εγκριθούν από την αρμόδια αρχή.
- 25 Κατά τις προσφεύγουσες της κύριας δίκης, η απλή κατά γράμμα ερμηνεία της διατάξεως αυτής που αποκλείει από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2001/42 τα σχέδια και προγράμματα που απλώς προβλέπονται από νομοθετικές, κανονιστικές ή διοικητικές διατάξεις, ενέχει τον κίνδυνο, αφενός, να αποκλεισθούν από τη διαδικασία εκτιμήσεως τα χωροταξικά σχέδια που παράγουν κατά κανόνα σημαντικά αποτελέσματα στο οικείο έδαφος και, αφετέρου, να μην τυγχάνει ενιαίας εφαρμογής η εν λόγω οδηγία στις διάφορες έννομες τάξεις των κρατών μελών, λαμβανομένων υπόψη των διαφορών στη διατύπωση των σχετικών εθνικών κανόνων.
- 26 Η Βελγική και η Τσεχική Κυβέρνηση, καθώς και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου υποστηρίζουν, αντιθέτως, ότι δεν προκύπτει μόνον από το γράμμα του άρθρου 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/42, αλλά και από τις προπαρασκευαστικές πράξεις της οδηγίας αυτής ότι δεν ήταν πρόθεση του νομοθέτη της Ένωσης να υποβάλλονται στην προβλεπόμενη από την οδηγία αυτή διαδικασία εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων οι διοικητικές και νομοθετικές πράξεις που δεν επιβάλλονται με κανόνες δικαίου.
- 27 Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποστηρίζει ότι, εφόσον μια αρχή υπέχει έννομη υποχρέωση εκπονήσεως ή εγκρίσεως σχεδίου ή προγράμματος, πληρούται το προβλεπόμενο στο άρθρο 2, στοιχείο α', κριτήριο της «απαιτήσεως». Τούτο συμβαίνει καταρχήν στην περίπτωση των σχεδίων που πρέπει να εγκριθούν από τη Région de Bruxelles-Capitale.

- 28 Πρέπει να γίνει δεκτό ότι μια ερμηνεία κατά την οποία αποκλείονται από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2001/42 όλα τα σχέδια και προγράμματα, ιδίως τα χωροταξικής φύσεως, τα οποία μπορούν στο πλαίσιο των διαφόρων εθνικών νομοθεσιών να εγκριθούν βάσει κανόνων δικαίου, για τον μοναδικό λόγο ότι η έγκρισή τους δεν έχει σε όλες τις περιπτώσεις υποχρεωτικό χαρακτήρα, δεν μπορεί να γίνει δεκτή.
- 29 Συγκεκριμένα, η προβαλλόμενη από τις εν λόγω Κυβερνήσεις ερμηνεία του άρθρου 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/42 περιορίζει σημαντικά το περιεχόμενο του προβλεπόμενου από την οδηγία αυτή ελέγχου των περιβαλλοντικών επιπτώσεων σχεδίων και προγραμμάτων που αφορούν χωροταξικά ζητήματα των κρατών μελών.
- 30 Συνεπώς, αυτή η ερμηνεία το άρθρου 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/42, περιορίζοντας αισθητά το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής, προσκρούει εν μέρει στην πρακτική αποτελεσματικότητά της, λαμβανομένου υπόψη του σκοπού που επιδιώκει, ο οποίος συνίσταται στην εξασφάλιση υψηλού επιπέδου περιβαλλοντικής προστασίας (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 22ας Σεπτεμβρίου 2011, C-295/10, Valčiukienė κ.λπ., Συλλογή 2011, σ. I-8819, σκέψη 42). Η εν λόγω ερμηνεία βαίνει, επομένως, πέραν του σκοπού της οδηγίας αυτής που συνίσταται στην καθιέρωση διαδικασίας ελέγχου επί των πράξεων που ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, οι οποίες καθορίζουν τα κριτήρια και τις λεπτομέρειες της χωροταξικής οργάνωσης και αφορούν κατά κανόνα σειρά σχεδίων των οποίων η εφαρμογή εξαρτάται από την τήρηση των κανόνων και των διαδικασιών που προβλέπουν οι εν λόγω πράξεις.
- 31 Ως εκ τούτου, πρέπει να γίνει δεκτό ότι «απαιτούνται» κατά την έννοια και κατ' εφαρμογήν της οδηγίας 2001/42 και, κατά συνέπεια, υποβάλλονται σε διαδικασία εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεών τους υπό τις προϋποθέσεις που προβλέπει η εν λόγω οδηγία τα σχέδια και προγράμματα των οποίων η έγκριση στηρίζεται σε εθνικές νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις, οι οποίες καθορίζουν τις αρμόδιες για την έγκριση των εν λόγω σχεδίων και προγραμμάτων αρχές, καθώς και τη διαδικασία εκπονήσεώς τους.
- 32 Από τις ανωτέρω σκέψεις προκύπτει ότι στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η έννοια των σχεδίων και προγραμμάτων «που απαιτούνται βάσει νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών διατάξεων», κατά το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/42, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι καλύπτει επίσης τα ειδικά χωροταξικά σχέδια, όπως αυτό που αφορά η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική ρύθμιση.
- Επί του πρώτου ερωτήματος*
- 33 Με το πρώτο ερώτημά του, το Cour constitutionnelle ερωτά αν η εν όλω ή εν μέρει κατάργηση σχεδίου ή προγράμματος στο πλαίσιο της οδηγίας 2001/42 πρέπει να υποβάλλεται σε διαδικασία εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων κατά την έννοια του άρθρου 3 της οδηγίας αυτής.
- 34 Οι προσφεύγουσες της κύριας δίκης καθώς και η Επιτροπή επισημαίνουν ότι η κατάργηση σχεδίου χρήσεως του εδάφους παράγει ουσιαστικά και νομικά αποτελέσματα, οπότε πρέπει να θεωρηθεί ως τροποποίηση του εν λόγω σχεδίου που, ως εκ τούτου, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2001/42.
- 35 Η Βελγική και η Τσεχική Κυβέρνηση εκτιμούν, αντιθέτως, ότι η οδηγία αυτή δεν έχει εφαρμογή στην περίπτωση καταργήσεως σχεδίου, καθόσον, αφενός, αφορά μόνον τροποποιητικές πράξεις και, αφετέρου, στο πλαίσιο της καταργήσεως δεν καθορίζεται το νομικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται τα χωροταξικά σχέδια που πρόκειται να υλοποιηθούν. Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου συμφωνεί με τις παρατηρήσεις αυτές μόνον όσον αφορά τις πράξεις πλήρους καταργήσεως.
- 36 Συναφώς, πρέπει καταρχάς να διαπιστωθεί, όπως εξάλλου έκρινε το αιτούν δικαστήριο, ότι η οδηγία 2001/42 δεν αναφέρεται ρητώς στις πράξεις καταργήσεως, αλλά μόνο στις πράξεις τροποποιήσεως σχεδίων και προγραμμάτων.
- 37 Ωστόσο, λαμβανομένου υπόψη του σκοπού της οδηγίας 2001/42, που συνίσταται στην εξασφάλιση υψηλού επιπέδου περιβαλλοντικής προστασίας, οι διατάξεις που οριοθετούν το πεδίο εφαρμογής της

οδηγίας αυτής και ιδίως εκείνες που περιλαμβάνουν ορισμό των σχετικών πράξεων χρήζουν διασταλτικής ερμηνείας.

- 38 Συναφώς, δεν αποκλείεται το ενδεχόμενο να έχει η εν όλω ή εν μέρει κατάργηση σχεδίου ή προγράμματος σημαντικές συνέπειες στο περιβάλλον, καθόσον είναι δυνατόν να περιλαμβάνει τροποποίηση της σχεδιαζόμενης οργανώσεως των οικείων εδαφών.
- 39 Στο πλαίσιο αυτό, μια πράξη καταργήσεως δύναται να έχει σημαντικές συνέπειες για το περιβάλλον, στο μέτρο που, όπως επισήμαναν, αφενός, η Επιτροπή και, αφετέρου, η γενική εισαγγελέας με τα σημεία 40 και 41 των προτάσεών της, μια τέτοια πράξη συνεπάγεται κατ' ανάγκη τροποποίηση του νομικού πλαισίου αναφοράς και, ως εκ τούτου, μεταβάλλει τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις που ενδεχομένως εκτιμήθηκαν σύμφωνα με την προβλεπόμενη στην οδηγία 2001/42 διαδικασία.
- 40 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, οσάκις τα κράτη μέλη εκπονούν μελέτες των περιβαλλοντικών επιπτώσεων κατά το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής, πρέπει να λαμβάνουν υπόψη, μεταξύ άλλων, τις πληροφορίες που αφορούν τις «σχετικές πτυχές της τρέχουσας κατάστασης του περιβάλλοντος και [τ]η βάσει αυτής πιθανή εξέλιξη, εάν δεν εφαρμοστεί το σχέδιο ή πρόγραμμα», κατά την έννοια του παραρτήματος I, στοιχείο β', της εν λόγω οδηγίας. Συνεπώς, στο μέτρο που η κατάργηση σχεδίου ή προγράμματος μπορεί να μεταβάλει την κατάσταση του περιβάλλοντος ως έχει κατά τον χρόνο εκδόσεως της προς κατάργηση πράξεως, πρέπει να ληφθεί υπόψη στο πλαίσιο του ελέγχου των ενδεχόμενων μεταγενέστερων επιπτώσεών της στο περιβάλλον.
- 41 Ως εκ τούτου, λαμβανομένων υπόψη των χαρακτηριστικών και των αποτελεσμάτων των πράξεων καταργήσεως του εν λόγω σχεδίου ή προγράμματος, θα ήταν αντίθετος προς τους σκοπούς του νομοθέτη της Ένωσης και δυνάμενος να θίξει εν μέρει την πρακτική αποτελεσματικότητα της οδηγίας 2001/42 ο άνευ ετέρου αποκλεισμός των πράξεων αυτών από το πεδίο εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας.
- 42 Αντιθέτως, πρέπει να τονιστεί ότι η περίπτωση αυτή δεν συντρέχει καταρχήν αν η καταργηθείσα πράξη εντάσσεται σε μια ιεραρχία πράξεων χωροταξικού χαρακτήρα, καθόσον οι πράξεις αυτές προβλέπουν αρκούντως ακριβείς κανόνες χρήσεως του εδάφους, έχουν αποτελέσει οι ίδιες αντικείμενο εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και επιπλέον μπορεί ευλόγως να γίνει δεκτό ότι τα συμφέροντα που επιδιώκει να προασπίσει η οδηγία 2001/42 έχουν ληφθεί επαρκώς υπόψη στο πλαίσιο αυτό.
- 43 Από τις ανωτέρω σκέψεις προκύπτει ότι στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/42 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι μια διαδικασία εν όλω ή εν μέρει καταργήσεως σχεδίου χρήσεως του εδάφους, όπως η προβλεπόμενη στα άρθρα 58 έως 63 του CoBAT, εμπίπτει καταρχήν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής, οπότε υπόκειται στους κανόνες περί εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων που προβλέπει η εν λόγω οδηγία.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 44 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τέταρτο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) **Η έννοια των σχεδίων και προγραμμάτων «που απαιτούνται βάσει νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών διατάξεων», κατά το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/42/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 2001, σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι καλύπτει επίσης τα ειδικά χωροταξικά σχέδια, όπως αυτό που αφορά η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική ρύθμιση.**

- 2) Το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/42 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι μια διαδικασία εν όλω ή εν μέρει καταργήσεως σχεδίου χρήσεως του εδάφους, όπως η προβλεπόμενη στα άρθρα 58 έως 63 του Code bruxellois de l'aménagement du territoire, όπως τροποποιήθηκε με τη διάταξη της 14ης Μαΐου 2009, εμπίπτει καταρχήν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής, οπότε υπόκειται στους σχετικούς με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων κανόνες που προβλέπει η εν λόγω οδηγία.

(υπογραφές)

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.